Yttrande
Ärende RS 2026/1411
26 oktober 2026

Ert dnr: KN2026/01343

Klimat-och näringslivsdepartementet
Regeringskansliet

Remissvar - Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32)

Inledning

Region Gotland ställer sig i huvudsak positivt till utredningens förslag, men anser att de måste utformas med hänsyn till olika territoriella förutsättningar, såsom Gotlands perifera ö-läge. Nedan lyfter Region Gotland de frågor som är mest angelägna för Gotland, från folkbokföring och statligt stöd till kompetensförsörjning och bostadsförsörjning. Region Gotland vill också understryka vikten av att regeringen och statliga myndigheter tillämpar EU:s nya ö-strategi i alla frågor som rör Gotland.

Gotland, med sitt unika ö-läge och pågående industriella klimatomställning (exempelvis inom cementindustrins energiomställning), är i starkt behov av de statliga riskavlastningsmekanismer som föreslås. Men, de förslag och bedömningar som görs av utredningen är i många fall inte applicerbara på en kommun som Gotland. Utredningen resonerar kring att åtgärder behöver anpassas efter typ av kommun, geografi och andra förutsättningar men anger samtidigt Business Swedens definition av så kallade High Potential Investments (HPI) som riktmärke. Enligt Business Sweden bör en HPI omfatta minst 1 miljard kronor i investeringsbelopp och minst 500 arbetstillfällen, men beroende på investeringens karaktär kan även lägre nivåer accepteras.

En sådan nivå kommer sannolikt bara uppnås på Gotland under en begränsad period som vid Heidelberg Materials senarelagda omställning till eldriven produktion, eller nybyggnation av elkabel från fastlandet. Detta ger då endast tillfälligt en större ökning i arbetstillfällen, samtidigt som ett sådant uppbyggnadsskede kan medföra stora tillfälliga resursbehov för kommunen i form av boende och social service för inflyttande byggarbetare – behov som inte genererar några framtida skatteintäkter.

Det är många kommuner i Sverige som inte kommer kunna ta del av utredningens förslag med de kriterier och den kravnivå som föreslås ovan. För den regionala utvecklingen och ekonomin i dessa kommuner är det emellertid

Besöksadress Visborgsallén 19
Postadress SE-621 81 Visby
Telefon +46 (0)498 26 90 00 vxl
E-post regiongotland@gotland.se
Bg 339-8328 **Pg** 18 97 50-3
Org nr 212000-0803
Webbplats www.gotland.se
facebook.com/regiongotland

fortfarande mycket viktigt med etableringar, oavsett etableringens storlek. För Region Gotland är det viktigt att kommentera utredningens förslag med utgångspunkt från kommuners olika specifika förutsättningar – som i Gotlands fall det unika ö-läget.

Region Gotland anser att det är viktigt att staten tar ansvar för att stödja etableringar i hela Sverige. Detta innebär således att utredningens förslag behöver vidareutvecklas så att även kommuner som Gotland ska kunna vara föremål för såväl större, men även mindre, företagsetableringar och företagsexpansioner med åtnjutande av statligt stöd. Region Gotland anser att detta behöver beaktas i denna utredning eller i en ny utredning.

Utöver frågan om etableringarnas storlek lyfter Region Gotland i detta yttrande flera andra territoriella förutsättningar som utredningen behöver beakta: att folkbokföring i den mottagande kommunen säkerställs så att skatteintäkterna faktiskt tillfaller kommunen, att den stora mängden riksintressen på Gotland och de tillståndsprocesser detta medför ses över, att det kommunalekonomiska utjämningssystemet inte fullt ut fångar merkostnaderna av ett extremt perifert ö-läge, samt att en särskild Gotlandsfond och en kalkstenspott – i linje med den föreslagna gruvpotten – bör övervägas.

Region Gotland pekar också på att kompetensförsörjningen försvåras av att Gotland har landets lägsta lönesumma[1] per sysselsatt (350 000 kronor, index 76 för år 2024, att jämföra med Halland som har näst lägsta index om 86[2]) i kombination med låg arbetslöshet och avsaknad av dagpendlingsmöjligheter, samt att en starkt segregerad bostadsmarknad försvårar nyproduktion i flera av öns mindre tätorter. Region Gotland vill avslutningsvis understryka vikten av att regeringen och statliga myndigheter tillämpar EU:s nya ö-strategi i alla frågor som rör Gotland.

För Gotlands del handlar det om att flera verktyg måste anpassas för att fungera effektivt i en funktionellt isolerad region (ö-läge) där traditionell arbetspendling över kommungränser är fysiskt omöjlig. Urvalet måste ta hänsyn till relativ storlek (etableringens storlek i förhållande till kommunens bofasta befolkning). En eller flera mindre etableringar på Gotland får stora strukturella effekter lokalt, även om investeringen i kronor räknat understiger de summor som exemplifieras med ovan. Förslagen behöver relateras till andra politikområden såsom regional- och landsbygdspolitik där platsutveckling, även i kommuner som inte lyckas attrahera de riktiga stora etableringarna, stödjer Sveriges utveckling som motor för expanderande företagskommuner.

[1] Lönesumma per sysselsatt är den totala bruttolönesumman (löner, arvoden och skattepliktiga förmåner enligt kontrolluppgifter, KU) i en region delat på antalet sysselsatta – alltså ett mått på genomsnittlig lön/ersättning per arbetande person i regionen, inte samma sak som månadslön.
[2] https://www.regionfakta.com/gotlands-lan/regional-ekonomi/lonesumma-per-sysselsatt/

Yttrande

Kap. 4 Kommuners incitament och utmaningar

4.1 Vilka incitament har kommuner?

4.1.1 Möjligheter till ökade ekonomiska intäkter

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland vill betona vikten av att de som flyttar till kommunen för att arbeta i samband med en företagsetablering eller -expansion faktiskt folkbokför sig i kommunen. Utredningen konstaterar själv att kommunalskatten betalas där en person är folkbokförd och att ökade skatteintäkter därmed förutsätter bosättning. På Gotland är detta en påtaglig utmaning: många som arbetar på ön väljer av olika skäl att inte skriva sig här, vilket gör att kommunen bär kostnaderna för mottagandet utan att för den skull få motsvarande skatteintäkter.

Enligt Skatteverket är tillfälligt jobb på annan ort upp till ett år en acceptabel tid för att behålla folkbokföring hos familjen under förutsättning att personen planerar att återvända till familjehemmet. Om vistelsen på arbetsorten blir längre än tolv månader bör personen normalt flytta folkbokföringen till den nya adressen där majoriteten av nätterna tillbringas. Region Gotland ser ett generellt behov av åtgärder som stärker efterlevnaden för faktisk folkbokföring i den kommun där man bor och arbetar.

4.3 Utvecklad redogörelse för kommuners utmaningar

4.3.1 Frågor kring investeringsfrämjande

Region Gotlands yttrande:
Utredningen skriver att det är *"…ganska ovanligt att en kommun har så unikt lämpliga förutsättningar att den är det enda tänkbara alternativet för en potentiell nyetablering."* men att det ser *"annorlunda ut i fall det handlar om expansion av befintlig verksamhet…"*. För Gotlands del finns det flera potentiella större investeringar som skiljer sig i karaktär från de exempel betänkandet arbetar med. Det är bland annat Heidelberg Materials pausade storskaliga satsning på koldioxidinfångning, och byggnationen av en ny elkabel till fastlandet. Dessa investeringar kommer under en avgränsad byggperiod att skapa stora, men i huvudsak tillfälliga, behov av utbildning, service och bostäder för ett stort antal personer, varav många sannolikt inte kommer att stanna kvar på ön när anläggningsarbetet är slutfört (fly-in/fly-out). Denna typ av tillfälliga befolkningstoppar, som ändå handlar om flera år, ställer andra krav på kommunens planering än permanenta etableringar, och bör också beaktas i utformningen av statligt stöd.

Region Gotland anser att det behöver beskrivas tydligare att en nyetablering under ett uppbyggnadsskede kan medföra stora resursbehov för kommunen, och eventuellt för kommuner i det absoluta närområdet. Detta gäller särskilt kostnader för boende och social service för tillfälliga byggarbetare och andra,

vars antal kan bli betydligt större än antalet fasta arbetstillfällen och medföljande familjer – något som inte genererar framtida intäkter till kommunen.

4.3.4 Behov av insatser inom vissa sakområden

Region Gotlands yttrande:
Som perifer ö-kommun kan även mindre företagsetableringar och -expansioner innebära stora utmaningar kring VA-försörjning, energikapacitet och bostäder. Till skillnad från fastlandskommuner kan Gotland inte dela den infrastrukturella bördan eller pendlingen med grannkommuner, vilket gör att varje etablering måste hanteras med lokalt uppbyggd kapacitet. Statens stödmodeller bör därför utformas så att hänsyn kan tas till kommuners olika geografier och förutsättningar, inte enbart till etableringens absoluta storlek.

Kap 5 Överväganden och förslag

5.1 Övergripande bedömningar

5.1.3 Utgångspunkter för val av åtgärder

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland vill att statens åtgärder utformas utifrån att förutsättningarna skiljer sig kraftigt mellan kommuner. Som ö-kommun, med omfattande riksintressen (kulturmiljö, natur och totalförsvar), upplever Gotland att statliga tillståndsprocesser ofta blir långdragna flaskhalsar eller direkta hinder för både stora och mindre etableringar. I Gotlands fall är till exempel målkonflikter kopplade till det mycket stora antalet riksintressen en stor kostnadspost pga. tidsfördröjningar i tillståndsprocessen. Den komplexa hanteringen av riksintressen (till exempel kulturmiljö och totalförsvar), som på Gotland i praktiken omfattar hela ön, sätter ofta stopp för både små och stora initiativ.

Utredningen konstaterar att *”Regeringen arbetar för att tillståndsprocesser ska bli snabbare och mer effektiva samt skapa förutsättningar för utveckling av innovativa idéer. Detta gäller inte minst för små och unga företag, men också för industrin som är avgörande för klimatomställningen. Detta behöver ske samtidigt som en hög nivå av miljöskydd säkerställs. Det finns behov av nya arbetssätt och metoder för tvärsektoriell samverkan och flernivåsamverkan. Regelverk och processer vid myndigheter är inte alltid anpassade till den snabba utvecklingen när det gäller innovativa tekniska lösningar för industriella verksamheter eller varor och tjänster. Myndigheterna behöver etablera en dialog och olika former av samarbeten för att effektivisera tillståndsprövningen, i synnerhet miljötillståndsprövningen, för att främja tillväxt i industrins omställning till fossilfria produktionsprocesser och dess värdekedjor.”* Utredningen nämner dock inte att detta även påverkar de kommunala plan-, räddnings-, beredskaps- och tillsynsprocesserna, vilket i sin tur kan vara avgörande för kommunens beredvillighet att ta emot en större etablering.

Staten behöver därför ta ett tydligt ansvar för att berörda myndigheter ges förutsättningar och uppdrag att samordna sina processer och arbeta parallellt

där det är möjligt att bidra till kortare och mer förutsägbara ledtider, utan att kraven på skydd för natur- och kulturmiljövärden sänks. Staten bör också säkerställa riktad finansiering som gör det möjligt för kommunen att snabbt förstärka kapaciteten inom fysisk planering och bygglov, genom såväl nyrekrytering som kompetensutveckling av befintlig personal. För Gotland bör ett sådant statligt stöttat snabbspår kunna aktiveras vid etableringar av större strategisk betydelse och omfatta hela kedjan av kommunala och statliga processer.

Region Gotland instämmer därför i utredningens konstaterande att *"om statsmakterna önskar förbättra kommuners förutsättningar att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning, så kräver det också i många fall att riksdag och regering beslutar både om regelförändringar och förändrade riktlinjer till de myndigheter som berörs."*

Gotland anser att en översyn bör göras av den stora mängden riksintressen, specifikt utifrån perspektiven om de fortfarande är relevanta, vilka målkonflikter som uppstår och vilka som direkt blir hindrande för flertalet typer av företagsetableringar. Idag råder alla överlappande riksintressen samtidigt och likvärdigt vilket för Gotlands del leder till många målkonflikter och gör det omöjligt att nå alla riksintressen samtidigt. Region Gotland anser att det behövs en tydligare geografisk precisering av riksintressena och deras kärnområden så att inte motstridiga intressen överlappar varandra.

Region Gotland anser också att kommunallagens lokaliserings- och likställighetsprincip inte bör hindra kommuner från att stötta lokala kluster av mindre företag som tillsammans bidrar till omställningen. Nationella riktlinjer bör tas fram som möjliggör snabbare och mer flexibla stödinsatser riktade till grupper av mindre företag på en geografiskt avgränsad ort, inte bara till enskilda stora etableringar.

Då åtgärdsförslag som omfattar eller påverkar skatteområdet ligger utanför Accelerationskontorets mandat att diskutera anser Region Gotland att en ny utredningen bör tillsättas för att se över det kommunalekonomiska utjämningssystemet i ljuset av de frågor som utredningen tar upp. Som utjämningssystemet är utformat idag syftar det till att ge kommuner likvärdiga ekonomiska förutsättningar oavsett geografi och demografi, men fångar inte fullt ut de merkostnader som ett extremt perifert ö-läge medför, varken i det löpande arbetet eller vid mottagande av stora företagsetableringar och -expansioner.

En översyn som bättre tar hänsyn till Gotlands territoriella särart skulle stärka de ekonomiska förutsättningarna att hantera både ordinarie verksamhet och tillkommande etableringar. Om en sådan översyn inte görs riskerar Gotland att fortsatt behöva finansiera merkostnader för sitt läge inom en och samma begränsade skattebas, vilket försvagar öns förmåga att med egen kraft möta de krav som stora etableringar ställer liksom att utveckla ett starkt civilt försvar

5.2 Frågor kring investeringsfrämjande

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland delar bilden av att näringslivsarbetet är en nyckelfaktor för nationell tillväxt, men konstaterar att utredningen och det nationella investeringsfrämjandet främst utgår från enskilda *"gigainvesteringar"*. För Gotland är det ofta mer relevant att tala om kumulativa etableringar – det vill säga när flera mindre företag expanderar samtidigt. Detta skapar ett sammantaget tryck på kommunen som motsvarar en större industrietablering på fastlandet, men träffas sällan av statliga insatser. Region Gotland anser därför att kriterierna för nationellt investeringsfrämjande, liksom övriga statliga urvalskriterier, även bör ta viss hänsyn till etableringens relativa storlek och kommunens territoriella förutsättningar.

Region Gotland ställer sig positiv till att stärka det regionala investeringsfrämjandet, och till det tidigare utredningsförslaget[3] om ett statligt basanslag som motsvarar en heltidstjänst per region för investeringsfrämjande arbete. Region Gotland anser att förslaget bör genomföras men att en generell finansieringsmodell som villkorar en lika stor motfinansiering från respektive region blir svårt att möta för Gotland som landets till invånarantalet minsta region. Region Gotland anser därför att Gotland behöver ges särskilt stöd för att kunna bekosta en sådan motsvarande tjänst.

Region Gotland vill också lyfta att det redan finns statligt regionalt investeringsstöd riktat till glest befolkade delar av landet (förordningen 1999:1382 om regionalt investeringsstöd), avgränsat till de fem nordligaste länen. Trots att Gotland inte ligger i norra Sverige har ön, genom sitt extremt perifera ö-läge, motsvarande – och i vissa avseenden större – strukturella nackdelar som detta stöd är avsett att kompensera för. Region Gotland anser att en sådan stödordning bör kunna omfatta även Gotland.

5.3 Frågor kring statens stöd och rådgivning

5.3.1 Statlig rådgivningsfunktion

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland tillstyrker förslaget om en permanent statlig funktion för rådgivning och stöd.

Behovet är särskilt stort för kommuner med begränsade egna resurser. När det lokala näringslivet domineras av små- och mikroföretag saknar dessa ofta egna resurser för att driva komplexa processer gentemot statliga myndigheter, och Region Gotland har i sin kombinerade roll som både kommun och region redan i dag en sårbar organisation som ska täcka en stor bredd av specialistkompetens. Behovet är stort av en sammanhållen och förenklad väg in till regeringskansli och statliga myndigheter.

---

[3] SOU 2019:21 Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige. Slutbetänkande av Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar.l

Region Gotland är positiv till förslaget om en statlig rådgivningsfunktion, och anser att ö-faktorn bör vara ett av kriterierna för i vilka situationer mer aktivt stöd ska kunna erbjudas enskilda kommuner. Öars och särskilt Gotlands särskilda territoriella förutsättningar – längre och sårbarare värdekedjor, avsaknad av möjlighet att dela infrastruktur och arbetsmarknad med grannkommuner samt högre kostnader för både etableringar och kompetensförsörjning – motiverar att ö-läge i sig vägs in när funktionen definierar när aktivt stöd ska ges.

Region Gotland anser också att en samlad rådgivningsfunktion skulle kunna läggas som ett särskilt uppdrag till Tillväxtverket när det gäller etableringar i allmänhet, som ett komplement till den föreslagna funktionen hos Business Sweden för stora etableringar. Ett sådant uppdrag skulle vara särskilt värdefullt för de kommuner som inte förväntas ta emot stora etableringar av nationell betydelse, men som ändå skulle ha nytta av bättre statligt stöd och rådgivning i sitt löpande arbete med alla typer av etableringar och expansioner.

Region Gotland delar bilden av att rådgivning kring stora etableringar bör ligga hos Business Sweden, men vill samtidigt lyfta att ribban för Business Swedens prioritering av högkvalitativa investeringar är satt i högsta laget, eftersom en stor del av sådana investeringar i praktiken tenderar att gå till redan etablerade regioner och kommuner. Detta gäller även om man, som utredningen föreslår, skiljer mellan stora etableringar och etableringar i allmänhet.

5.4 Frågor kring allmän ekonomisk riskavlastning

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland anser att frågan om värdedelning bör utredas vidare. Utredningen om en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral (SOU 2022:56) konstaterade att det sociala medgivandet för gruvverksamhet kan stärkas genom en ökad värdedelning av den nytta som näringen genererar, och föreslog att en gruvpott för lokal samhällsutveckling inrättas. Region Gotland anser att motsvarande resonemang är relevant för Gotlands kalkstensbrytning, och att en kalkstenspott – i linje med gruvpotten – bör övervägas, så att en större del av det värde som utvinningen genererar kommer ön till del. Detsamma gäller för eventuella kommande vindkraftsparker.

Region Gotland vill också lyfta att stora företag som till exempel Heidelberg Materials, borde ta ett större socialt ansvar för den lokala samhällsutvecklingen, på motsvarande sätt som exempelvis LKAB gör i sina verksamhetsorter, men att den diskussionen är svårare i förhållande till privata aktörer än för statliga bolag. En värdedelning skulle var ett annat sätt att lagligen få kompensation. För Norrlands del finns även den statligt inrättade Norrlandsfonden. Gotland har andra förutsättningar men lika stort behov utifrån ett perifert läge och är av stor vikt i svensk säkerhet och beredskap. Region Gotland anser att därför att även en Gotlandsfond bör inrättas.

5.4.2 Incitamentspeng för kommuners åtgärder vid företagsetableringar och företagsexpansioner

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland vänder sig mot utredningens fokus på att en investering måste uppgå till minst 100 miljoner kronor för att räknas som betydelsefull. I en småföretagsstruktur som den gotländska är det mer effektivt och robust att få tio mindre etableringar på 10–20 anställda vardera, än en enda stor arbetsgivare som gör kommunen sårbar. Statens ekonomiska stöd (såsom den föreslagna incitamentspengen) bör kunna sökas för att samlat hantera flera mindre etableringar. På Gotland handlar det sällan om ovilja, utan om att de hårda kraven kring riksintressen i kombination med bristen på riskavlastande kapital gör det omöjligt att gå vidare. Om staten erbjuder riskavlastning även av mindre etableringar och hanteringen av riksintressen går det att skapa en stabilare och mer långsiktig tillväxt på ön.

För Region Gotland skulle en stor näringslivsetablering på ön kunna innebära omfattande krav på förberedande åtgärder kring exempelvis fysisk planering som rör markberedskap, miljö- och tillståndsfrågor, vatten och avlopp, trafiklösningar samt bostadsförsörjning, men även frågor kring energiförsörjning. Vid stora etableringar finns ofta även behov av en tät och resurskrävande dialog med såväl staten som med exploatören. Kostnaderna för allt detta skulle sannolikt i stor utsträckning hamna hos Region Gotland, även om det handlar om en stor etablering av nationell betydelse.

Generellt kan sägas att ju mindre och mer geografiskt avgränsad en kommun är, desto större blir den ekonomiska risken av att dimensionera samhällsapparaten för en mycket stor etablering. För en ö som Gotland gäller dessutom att möjligheten att ”dela” bostads-, arbetsmarknads- och infrastruktureffekter med grannkommuner på fastlandet, inte är aktuell.

Det är också viktigt att stödet inte begränsas till löpande kommunal verksamhet. I nu aktuella och pausade etableringar har det visat sig att inte minst förberedelsefasen inför en etablering är både arbets- och kostnadsintensiv. Därför måste stödet också kunna användas för förberedande investeringar och kapacitetsuppbyggnad, exempelvis förstudier och markåtkomst.

Unikt för Gotland är det faktum att Region Gotland har både kommunens och regionens funktioner i en och samma organisation. Det kan förstås vara en fördel i själva etableringsarbetet och i diskussioner med olika parter, men måste också få genomslag i utformningen av stödet. Region Gotland måste kunna använda incitamentspengen för både kommunala och regionala uppgifter som är nödvändiga för etableringen.

Förslaget till en incitamentspeng är ett steg i rätt riktning, men en farhåga som lyfts fram är att ett så pass begränsat stöd under en begränsad tid, inte kommer att räcka särskilt långt med hänsyn till den stora omställning av samhället som Sverige står inför. För Gotlands del vore det dessutom önskvärt att stödet omfattade även mindre etableringar, vilka kan vara nog så betungande för en perifer ö-kommun. Region Gotland vill också lyfta att incitamentspengen i sin nuvarande utformning riskerar att i praktiken gå mest till redan resursstarka

kommuner, det vill säga de som redan i dag har kapacitet att driva de processer som krävs för att kvalificera sig för stödet.

En ram på 200–250 miljoner kronor under fem år är dessutom en förhållandevis låg summa, som i första hand gynnar kommuner där etableringar redan är påtänkta eller pågående. Tidsramen är för kort för att ge kommuner som i dag inte arbetar med stora etableringar, incitament och möjlighet att börja bygga upp den kapacitet som krävs för att på sikt kunna attrahera och ta emot sådana.

För Gotlands del anser Region Gotland att en större proportionell andel av en incitamentspeng behöver kunna riktas till Gotland, med hänsyn till de extra stora utmaningar ön har jämfört med fastlandskommuner: det perifera ö-läget, den stora utbredningen av riksintressen som skapar återkommande målkonflikter, samt avsaknaden av möjlighet att samverka med och dela bördan med angränsande kommuner på det sätt som fastlandskommuner kan.

Region Gotland vill också lyfta att Tillväxtverket bör tilldelas ytterligare medel för förvaltning och administration av incitamentspengen. Tillväxtverket får återkommande ett stort antal olika uppdrag, och det finns från regionalt håll en bild av att myndigheten ibland har svårt att möta dessa uppdrag resursmässigt – ett exempel är hanteringen av pandemistödet. Om incitamentspengen ska kunna administreras effektivt och komma kommunerna till del utan onödig fördröjning behöver Tillväxtverket ges tillräckliga administrativa resurser för uppdraget.

5.5 Frågor kring bostadsbyggande

5.5.1 Behov av blandad bebyggelse i berörda kommuner

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland vill i detta sammanhang lyfta att en del av öns kommande stora investeringsbehov (kopplade till exempelvis Heidelberg Materials pausade omställning och byggnationen av en ny elkabel till fastlandet) är av tillfällig karaktär, där en stor andel av inflyttande personal inte förväntas bli kvarboende efter att byggskedet avslutats. Bostadsförsörjningen i sådana lägen bör därför kunna lösas med mer flexibla och tillfälliga boendelösningar, snarare än enbart genom permanent nyproduktion.

5.5.2 Hyresförlustgaranti

Region Gotlands yttrande:
En hyresförlustgaranti kan vara en bidragande faktor till ett ökat byggande av hyresrätter. Beroende på hur en sådan garanti utformas, kan den innebära ökad investeringsvilja där det till följd av befolkningsökning råder brist på bostäder, men där det finns en osäkerhet om framtida efterfrågan. Det är viktigt att garantin utformas så att den löper under en längre period, eftersom bostadsbyggande är en långsiktig investering.

Det är samtidigt viktigt att fortsatt utreda en modell för statligt subventionerade kreditgarantier för att främja nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner. Många bostadsprojekt har svårt att hitta finansiering, detta gäller särskilt utanför storstäder i områden med lägre bostadsprisnivåer. Gotlands bostadsmarknad är starkt segregerad såtillvida att priserna för bostäder - småhus och bostadsrätter - skiljer sig kraftigt mellan olika delar av ön. Dyrast är det i Visbys centrala delar samt i vissa kustområden med stor andel fastlandsägda sommarbostäder, medan flera av de mindre tätorterna på Gotland har en låg prisnivå. Gotland låg år 2024 på fjärde plats över dyraste län i landet när det gäller genomsnittlig prisnivå för bostadsrätter och likaså på fjärde plats avseende småhus. Samtidigt är spridning av priser på bostäder mycket stor, betydligt större än i de flesta andra kommuner. En ögonblicksbild från 2025 visade att priset på villor varierade från 1,5 mkr till 28 mkr och att bostadsrättspriserna varierade mellan 6 500 – 100 000 kr/kvm.

De lägre bostadsvärderingarna i vissa mindre tätorter, såsom Slite och Hemse, innebär stora utmaningar för bostadsexploatörer när det gäller nyproduktion av bostäder i dessa lägen. De låga prisnivåerna på orten gör att det är svårigheter med att hyra ut/sälja bostäder som ger täckning för produktionskostnaderna. En stor företagsetablering kan på sikt komma att till viss del påverka efterfrågan och betalningsviljan, men det krävs sannolikt ytterligare åtgärder utöver ett införande av den föreslagna tidsbegränsade hyresförlustgarantin.

Redovisningsreglernas krav på värdering och nedskrivning av nyproducerade byggnader kan försvåra bostadsbyggande på orter där produktionskostnaden överstiger det bedömda marknadsvärdet. Detta kan hämma nödvändiga investeringar i bostäder trots konstaterat bostadsbehov, inte minst i samband med företagsetableringar och expansioner.

Region Gotland anser att regelverk och förutsättningar bör ses över så att redovisningsmässiga effekter inte i sig utgör ett hinder för samhällsekonomiskt motiverat bostadsbyggande.

5.5.3 Räntebidrag till privatpersoner som bosätter sig i nya småhus

Region Gotlands yttrande:
Dagens höga byggkostnader vid nyproduktion innebär att ett bidrag på max 500 kr per månad sannolikt inte kommer att ha någon avgörande betydelse för att stimulera småhusbyggandet i etablerings- och omställningskommuner. Trots detta bedöms förslaget ändå som positivt, då det tillsammans med andra eventuella stimulanser kan bidra till ett ökat småhusbyggande.

5.6 Frågor kring investeringar i transportinfrastruktur

Region Gotlands yttrande:
För en ö-kommun är samverkan med Trafikverket och statliga energibolag helt nödvändig. Eftersom Gotland är beroende av färjetrafik liksom elförsörjning via fastlandskablar, krävs att statliga aktörer garanterar den grundläggande infrastrukturen för att möjliggöra företagande överhuvudtaget, oavsett om det handlar om stora eller små etableringar och expansioner.

Region Gotland vill också lyfta beredskapsnyttan av statligt stöd till infrastruktur på Gotland. Med tanke på öns geografiska läge och den pågående stora försvarsåteretableringen på Gotland fyller nödvändig robust infrastruktur, som färjeförbindelser, elförsörjning och konnektivitet, flera funktioner: den möjliggör näringslivsetableringar och stärker samtidigt den civila och militära beredskapen i en säkerhetspolitiskt utsatt del av landet. Denna beredskapsnytta bör vägas in när statligt stöd till infrastruktursatsningar prioriteras i ett nationellt perspektiv.

5.6.1 Tillväxtpott för infrastruktursatsningar vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Region Gotlands yttrande:
Gotland har ingen del av nyinvesteringar i den nationella planen för transportinfrastruktur, och stora delar av de pengar som satsas på transportinfrastruktur kan därför aldrig bli aktuella för Gotland. Om en tillväxtpott ska prioriteras behöver det vid utformningen säkerställas att även en ö-kommun som Gotland omfattas.

5.7 Frågor kring kompetensförsörjning

Region Gotlands yttrande:
Trots de nyligen beslutade undantagna yrkesrollerna från det höjda lönekravet för arbetstillstånd, kvarstår utmaningar för gotländska arbetsgivare att behålla alternativt rekrytera internationell arbetskraft, bland annat inom vård och omsorg, besöksnäring och gröna näringar. Gotlands ö-läge medför ett särskilt beroende av inflyttning för att möta kompetensbehoven. Det förstärks av att arbetslösheten är låg och ett generellt lägre löneläge (Gotlands lönesumma ligger lägst i landet, 24 % under riksgenomsnittet). Detta, i kombination med mycket begränsade dagpendlingsmöjligheter och höga transportkostnader, innebär att det trots det reducerade lönekravet kan vara svårt med rekrytering och långsiktig kompetensförsörjning.

5.7.1 Flyttningsbidrag

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland är positiv till ett flyttningsbidrag av arbetsmarknadsskäl. Region Gotland anser dock att stödet inte bör avgränsas till kommuner där större företagsetableringar eller expansioner sker.

Kompetensförsörjningsbehoven kan vara betydande även i regioner utan större etableringar. Gotland har en begränsad lokal arbetskraftsreserv och är inom flera bristyrken beroende av inflyttning. Ö-läget innebär dessutom att möjligheten att möta arbetskraftsbehov genom dagspendling från angränsande arbetsmarknader i praktiken saknas. Om ett flyttbidrag endast riktas till orter med stora etableringar och expansioner riskerar det att ge mindre arbetsmarknadsregioner ännu sämre förutsättningar att konkurrera om redan knapp kompetens.

Region Gotland anser att flyttningsbidraget i stället bör utformas med ett bredare syfte och utgå från arbetsmarknadens behov och den enskildes förutsättningar. Stöd bör kunna lämnas även när en arbetssökande matchas mot ett arbete inom ett dokumenterat bristyrke eller annat tydligt regionalt kompetensbehov, och kostnader för flytt och etablering utgör ett faktiskt hinder för att ta arbetet. Tidigare statliga utvärderingar har visat begränsade effekter av generella flyttningsbidrag och betydande dödviktseffekter. Detta talar för ett träffsäkert och behovsprövat stöd relaterat till lokalt arbetsmarknadsbehov, snarare än en ren koppling till en stor etablering.

Region Gotland förordar därför att flyttningsbidraget utformas som ett nationellt verktyg för att stärka matchningen och kompetensförsörjningen i hela landet. Region Gotland anser att flyttningsbidraget även bör kunna omfatta flytt till bristyrken inom exempelvis vård, skola och omsorg, inte enbart yrken kopplade till stora företagsetableringar. Detta är särskilt angeläget för perifera kommuner som Gotland, där kompetensförsörjningen inom välfärdens kärnverksamheter är minst lika utmanande som behov av kompetens vid en enskild stor etablering.

5.7.2 Extra tilldelning av statsbidrag för yrkesvux vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland är i huvudsak positiv till förslagen i SOU 2024:16 *Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna*. I remissvaret till utredningen (SOU 2024:16) understryker vi vikten av att det skapas bättre förutsättningar att snabbt kunna möta nya, omfattande utbildningsbehov, som exempelvis vid en större etablering.

Samtidigt vill Region Gotland lyfta fram behovet av att ta särskild hänsyn till Gotlands specifika förutsättningar utifrån ett ö-perspektiv. På grund av det territoriella läget saknar Gotland de samverkans- och samarbetsytor som finns på fastlandet. Detta medför att genomförandet av utbildningar ofta blir förenat med högre kostnader per elev, samtidigt som de totala elevvolymerna är lägre. Detta innebär en risk att Gotland missgynnas i nuvarande modell, då behoven – även om de är betydande i förhållande till befolkningen – sällan når upp till de volymkrav som krävs för att täcka kostnaderna via ordinarie statsbidrag för regionalt yrkesvux. Särskilt vid större företagsetableringar eller omfattande omställningar är risken stor att finansieringen blir otillräcklig.

Region Gotland anser därför att särskild hänsyn måste tas till ö-läget vid tilldelning av medel för stora utbildningsbehov, så att finansieringen inte enbart styrs av absoluta volymer utan även väger in de faktiska kostnaderna och behoven i förhållande till regionens storlek och territoriella förutsättningar.

Utbildningsinsatser via regionalt lärcentrum är också en viktig funktion för kompetensförsörjningen, såväl vid större etableringar som för att klara den grundläggande kompetensförsörjningen. Lärcentrum bidrar till ökad tillgänglighet till relevanta utbildningar, även när dessa ges på andra orter och

på olika utbildningsnivåer. Region Gotland anser därför att även regionala lärcentrum bör omfattas av statliga finansieringsinsatser.

5.7.3 Nedskrivning av studieskulder

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland ser positivt på att utreda förutsättningar för möjligheten att använda nedskrivning av studieskulder som ett verktyg för att stärka kompetensförsörjningen. Den föreslagna arbetslöshetsnivån på högst 3,5 procent gör dock att få kommuner skulle omfattas. Region Gotland anser att stödet inte bör utformas enbart till kommuner med större företagsetableringar, utan även kunna riktas till kommuner med dokumenterade och långsiktiga kompetensförsörjningsutmaningar, som ett riktat regionalpolitiskt och kompetensförsörjningspolitiskt verktyg. En utredning skulle behöva se över arbetslöshetsnivåer och vilka kompetensgrupper som ett sådant stöd skulle kunna riktas mot.

En låg arbetslöshet är inte bara positivt, det kan även vara ett tillväxthinder. Gotland har en begränsad lokal arbetskraftsreserv och är inom flera bristyrken beroende av inflyttning. Ö-läget innebär att kompetensbehov, till skillnad från på sammanhängande arbetsmarknader, i mycket begränsad utsträckning kan mötas genom dagspendling. Ö-läget medför även högre kostnader för resor till och från fastlandet. Det påverkar attraktiviteten för personer som överväger att flytta till Gotland på grund av möjligheten att upprätthålla relationer med familj och sociala nätverk på fastlandet. För flera akademiska kompetenser, specifikt inom välfärden, saknas också lokala utbildningsvägar. Gotländska arbetsgivare konkurrerar samtidigt om kompetens med större arbetsmarknader, där såväl lönenivåer som arbetsmarknadens bredd kan vara mer attraktiva. Nedskrivning av studieskulder skulle mot denna bakgrund kunna stärka Gotlands konkurrenskraft och skapa incitament för både inflyttning och kvarboende.

Region Gotland förordar därför att möjligheten till nedskrivning av studieskulder utformas som ett riktat regionalpolitiskt och kompetensförsörjningspolitiskt verktyg för regioner med dokumenterade och långsiktiga kompetensförsörjningsutmaningar. Och inte enbart som ett verktyg för kommuner vid större företagsetableringar.

Region Gotland anser att möjligheten till nedskrivning av studieskulder även bör kunna användas för att underlätta rekrytering till bristyrken inom exempelvis vård, skola och omsorg i kommuner som har svårt att rekrytera till dessa yrken, och inte enbart kopplas till stora företagsetableringar eller expansioner. Sådana rekryteringssvårigheter är minst lika påtagliga för Gotland som de kompetensbehov som uppstår vid en enskild stor etablering.

5.8 Sammanfattande kommentarer

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland vill avslutningsvis betona att Gotland, med sitt perifera ö-läge, bör betraktas som en kommun med extra stora utmaningar i alla de frågor som utredningen behandlar – från investeringsfrämjande och kompetensförsörjning

till infrastruktur och bostadsförsörjning. Gotland är i flera avseenden ett unikt fall som behöver specifika särskilda åtgärder, snarare än att enbart hanteras inom ramen för generella nationella modeller. Motiven till riktade tillväxt- och investeringsfrämjande stöd till små kommuner såsom Gotland är till exempel det geopolitiska läget mitt i Östersjön som ställer krav på näringslivets beredskap. Näringslivets utveckling är central i en liten ekonomi som inte på ett enkelt sätt kan låna eller dela lösningar med grannkommuner. Det företagslandskap som dominerar på Gotland är små och mikroföretag. Tillväxtfrämjande arbete i en sådan region ställer helt andra resurskrav jämfört med regioner med större företag. Resurser som specifikt små kommuner ofta inte kan prioritera i en relativt sett liten ekonomi. Region Gotland vill i detta sammanhang därför understryka vikten av att regeringen och statliga myndigheter tillämpar EU:s nya ö-strategi i alla frågor som rör Gotland.

6 Konsekvensbeskrivningar

6.4 Ekonomiska konsekvenser av förslagen

6.4.1 Påverkan på skatteområdet

Region Gotlands yttrande:
Region Gotland ställer sig positiv till att frågan om det kommunala skatteområdet utreds vidare i syfte att stärka den kommunala ekonomin, i linje med vad utredningen själv konstaterar – nämligen att en bredare skatteöversyn ligger utanför det aktuella uppdraget, eftersom förslagen inte får påverka skatteområdet. Som Region Gotland lyft under avsnitt 5.1.3 behöver särskilt det kommunalekonomiska utjämningssystemet ses över för att bättre spegla de merkostnader som följer av ett extremt perifert ö-läge. Region Gotland ser positivt på att en sådan bredare skatteöversyn kommer till stånd, då den skulle stärka kommuners generella förmåga att hantera såväl ordinarie verksamhet som stora företagsetableringar och -expansioner.

Regionstyrelsen

Meit Fohlin
Ordförande regionstyrelsen

Stefan Hollmark
Regiondirektör